

Titova opredeljenja

fuad muhić

... Titove spoznaje realiteta bile su posve drugačije. Historija se ne može napastvovalti. Gola volja ne može nadomjestiti bogatstvo njenih unutarnjih mogućnosti. Ona ih može eventualno obuzdati za određen period, ali neće biti u stanju da ih konačno potisne. Pojam »daljeg koraka«, u okviru onog historijskog »može«, suprotstavlja se »koraku u mjestu«, kao simbolu onog nadmenog kazanog »ne može«, i postaje simbol istinskih saznanja o nutrinj povijesti. Ova nutrina, provejavala je iz osnovne Titove poruke, nipošto nije iscrpljena gromadnošću staljinističkog »monolita«, »Monolit« je paradigma izvana nametnutog jedinstva koje ne razlikuje suptilne intonacije u rasponu između odrednica »morati« i »mora biti kroz nastajanje«. »Moranje« je akt čiste volje. »Mora biti kroz nastajanje« je perspektiva »utemeljene nade«. »Moranje« je oličenje onog sudbonosnog što ga sa sobom donosi volja »jednog«. Ovo drugo je prodor u mogućnosti bitka koje znači razbijanje monoliteta. »Zatvorenost« i »otvorenost« kreću se u vijugama vrtuljka koji liči na »ringl-špil«: uvučenost u krivulju pretpostavlja ili kružnicu »vječnog vraćanja istog« (reprodukciju sovjetskog modela socijalizma) ili otkinuće iz ove krivulje i centripetalno otisnuće u ono »novo«.

Titu se opredijelio za ovu potonju alternativu. I on je mogao, kao ličnost, poput nekih njegovih tadašnjih savremenika, da do granica beskonačne intelektualne i političke dosade svoje životno djelo stavi u službu tekuće ideološke vrpce i da završi u otpadnom sabiralištvu njenih nusprodukata. Ali, zapitanost o smislu »konačnog uma«, koji pokušava da s ubitačnim intenzitetom zrači iz jednog centra, bila je presudna. Da li je taj »um« predestinacija sudbine čovečanstva ili spolja nametnuta represija »apsolutnog znanja«? Dvoulmenju nije bilo mjesta. Trebalo je poći od izvorne Marksove misli, neposredno oslonjene na Hegelovu filozofiju, da je »um uvijek bio prisutan u povijesti, mada ne uvijek u umstvenom obliku«. Staljin je bio par excellence uzor ovog »nemstvenog uma« koji je, u pogledu čisto tehnoloških učinaka, ponekad postizao velike rezultate u smislu »proizvodnje materijalnog« (pokazatelja ekonomskih uspjeha), ali isto tako negativna dostignuća u pravcu »humanog« kao osnovne sadržine postularanog bitka novog vremena. U kontekstu onog već kazanog, u staljinističkom upregnuću tehnika je pokazala antihumanističko naličje koje nije fatalno primjereno njenom biću: angažirana u ljudske svrhe, tehnika je svakako osnovni činilac napretka i humanizma koji zahtijeva drugačiji poredak odnosa od onog staljinističkog.

Upravo je na ovim pretpostavkama Titova oporba staljinizmu stekla svoju bivstvenu utemeljenost. Ona je »volji« naredila »umstvenost spoznaje«. Volja može htjeti bilo šta, ali umna spoznaja samo ono što je moguće. Kad-tad, volju slamaju granice postojećeg. Međutim, te iste granice otvaraju se kao mede slobode pred usredsređenošću energije koja razumijeva njihov unutarnji ključ. Taj ključ bila je 1948. godine, čija je epohalna višeznačnost vrlo uspješno verificirala i u našem današnjem historijskom trenutku. Titova sukobljenost s »gvozdenim monolitom« nije bila ništa drugo do razaranje »zgušnjutog bitka« Kominterne i kasnijeg Informacionog biroa. Svaki od ovih oblika organizacije imao je težnju da bude »subjektivni odraz objektivne stvarnosti« ili, određenije kazano, »um« koji je, po svojim ambicioznim zamislima, trebalo da neopozivo zavlada svijetom. Titova opredeljenja su bila katalizator ovakvih težnji: historijski bitak je otvoren i iz toga razloga budućnost mora da progovori ne otuđenom voljom centra apsolutnog znanja, nego sposobnošću da osobenost vlastite revolucionarne sudbine nastvori u kontinuirani niz »po-sebi-nastajućih-situacija«. Ovo »po-sebi-nastajuće« jeste logika povijesti koja se, po načelu slobode, suprotstavlja prinudi »volje i sile«. Jugoslovenska 1948. godina na ovoj je osnovi postigla svoju supstancijalnu težinu — voluntarističkom »hoću« iz jednog centra ona je pretpostavila izvorno-revolucionarno »znam«. Volja je, kao oholost jedne iracionalnosti u pohodu na povijest, pokleknula pred »znanjem« kao supstancijalnošću. Sudarile su se uloge dvaju ličnosti: jedna od njih je bila oličenje voluntarizma, druga — revolucionarnog humanizma. Prva je svijet nastajućeg doživljavala kao ambijent univerzalno nastupajuće tehnike, druga kao povijesnu sredinu u kojoj se klasični mehanizmi prinude rastvaraju u sustav samoupravljanja.

* * *

Marko Ristić

Kroz tvrde, guste naslage vekova, od tračanskih, vizantijskih, rimskih i kosovskih, turskih, do francijozefijanskih i karađordevskih vremena, kroz glomazne naslage robovanja i eksploatacije, kroz stoletna podzemlja probijala se istorija, mučna, tegobna, ali junačka, uporna, otporna, slobodarska, neizbrisiva istorija naših naroda, da bi u času kada se našla na svojoj sudbinskoj prekretnici, u času kada je imala da izbije na svetlost gde prestaje da bude slepa nužnost i postaje svesna sloboda, tvorena, delujuća sinteza, njen upravljač. Sudbina je bila Titova, slava je Titova da je imao da bude taj čovek preko čije će se volje i akcije izraziti sudbina, i volja, i slava naroda — da bi zagospodario istorijom, da bi preko njega, svog Tita, narodi Jugoslavije, prvi put u svojoj istoriji, zagospodarili svojom zemljom, svojom sudbinom, svojom istorijom. Neminovno je bilo da se baš u tom času, kada se radilo o životu i smrti, o raspadu ili ujedinjenju naših naroda, na čelu Komunističke partije, našao Tito. Putevi istorije su logični i jasni kada su sagledani u svojoj dubokoj, gravitacionoj, živoj zakonitosti. Godine 1941, kao i danas, u času kad samo svest, neustrašivost heroja, čistota moralno-političkih principa, nesalomljiva volja stavljena u službu smelom i preciznoj misli, kad samo ono što čini veličinu čoveka, može da znači izlaz iz svih teškoća i daje jemtvo pobudi, što može da znači spas. Tito je tu, da nas vodi, on koji je heroj svesti, on u kome je oličeno sve što je veliko u čoveku.

Da je Tito neizbežna, i toj svojoj neizbežnosti gradionna titanska pojava ne samo našeg, jugoslovenskog, nego zaista, u punom smislu, i svetskog historijskog zbivanja to, bez sumnje, iz dana u dan postaje sve očevitnije i za druge narode Evrope i sveta.

* * *

Dimitar Mitrev

Nikada narod u Makedoniji nije imao tako dobre reči koje bi uputio jednom čovjeku, jednoj ličnosti. Decenijama, već, on čuva u sebi svetlu i neizbrisivu uspomenu i borbeni zavet svojih nacionalnih velikana: Goce Delčeva i Jana Sandanskog. Ali, on je tek u novije vreme našao čoveka koji potpuno zaslužuje njegovu neograničenu ljubav. Ovo je bez sumnje zbog toga što je Tito našem narodu ne samo široko otkrio svetle stranice njegove herojske prošlosti, dajući još više života njegovim ilindenskim tradicijama, već što mu je otvorio put ka slobodi, u istinu, nezavisnost i životu u izgradnji socijalizma. I već nekoliko godina Makedonci u liku druga Tita vide lik velikog upravljača njihove vlastite, prvi put svetle i pobjedničke sudbine, vide u stvarnosti svoju sadašnjost i svoju budućnost.

* * *

Skender Kulenović

Mi nismo fetišisti. Da smo bili to, mi ne bismo imali snage da se odupremo fetišu kalkvog poslije papa i Cezara naše poznavala istorija. Ali mi priznajemo i volimo velike ličnosti progressa. Mi ih priznajemo i volimo zato što shvaćamo njihovu ulogu u istoriji, zato što se danomice uvjeravamo u veličinu njihovog djela, čiji je smisao u stalnom poboljšanju i uljepšavanju našeg života, u srećnijem životu onih koji će doći poslije nas. I zato se običan čovjek krvno povezuje sa takvim ličnostima i hoće zajedno s njima da izgrađuje jedno jedinstveno djelo. Naša istorija, koja je, u stvari, istorija neprekidnih zavojevanja na nas, istorija vjekovne tlače nad našim čovjekom, morala je jednom roditi, i rodila je čovjeka koji je, okupivši oko sebe naše snage napretka, promjeni njen lik i hod. To je naš Tito. Iz konijena takve spoznaje struji u našim dušama jednostavna i prirodna ljubav prema čovjeku. Iz tih konijena struje li oni sokovi energije u nama koji nam daju snage da se dalje bonimo, svaki na svom radnom mjestu, za onaj dan kada će nama i budućim pokoljenjima svi današnji naponi, sve naše žrtve, sva naša grčenja, biti dostojno naplaćeni željnim ljepotama života. I otuda, iz tog istog izvora, pulsira u nama ova volja da zajedno s njima koji je uvijek bio s nama stanemo na branik svoga puta...

* * *

Pero Zubac

Ličnost i delo Josipa Broza Tita bili su i jesu nepresušan podsticaj za pesnička svedočenja u vremenu koje je Tito, zajedno s nama, obeležio znakom slobode, mira, ravnopravnosti, nezavisnosti, bratstva i jedinstva, dostojanstva, ljubavi. Taj znak, pretočen u jedan sveopšti simbol, neodvojiv od Titovog imena, prevazišao je odavno geografsku omeđenost Jugoslavije i postao nepoznatljiv celom svetu...

(Odlomak iz teksta »Ličnost i historija«, »Polja«, 226, decembar 1977)